

визначальну для всієї пізньої творчості митця філософську ідею вічного повернення й вічного оновлення: «Як упаду... На листі калиновім // Писатиму із дальності листи, // Бо хочу з вами стрітися у слові, // У ріднім слові віри й доброти».

Осмилюючи світ і себе у світі, Вадим Крищенко усією своєю творчістю стверджує, що жодні земні марноти не мають влади над тим, хто пізнав істину: «Лиш на любові і добрі // Життя зростає колос».

ПАВЛЕНКО Оксана,

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри української мови,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»
(м. Київ, Україна)

ФУНКЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛЕКСЕМИ «ІМПЕРІЯ»

Сучасний етап розвитку лінгвістики загалом та корпусної лінгвістики зокрема актуалізував дослідження функційного значення лексем. Генеральний регіонально анотований корпус української мови вміщує велику репрезентативну збірку текстів українською мовою, а наявний інструментарій дає змогу здійснювати лінгвістичні досліджень із граматики, лексики та історії української літературної мови.

Мета розвідки – з'ясувати функційний потенціал лексеми «імперія» у сучасному масмедійному дискурсі. Окреслена мета передбачає реалізацію таких завдань: дібрати фрагменти текстів масмедіа, в яких уживається лексема «імперія»; визначити, як контекст актуалізує значення цієї лексеми; проаналізувати найбільш уживані колокації до кожного значення.

Дослідження виконано на матеріалі текстових фрагментів, дібраних у Генеральному регіонально анотованому корпусі української мови (ГРАК-16) [2]. До аналізу залучено лише тексти масмедійних жанрів, опубліковані у 2022 році. Результатом пошуку було 7 668 фрагментів текстів з видань «Голос Америки. Україна», «Zaxid.net», «Український тиждень», «УНН», «Укрінформ», «Апостроф», «Бабель», «Сьогодні», «Слобідський край», «Главком», «Наше слово», «Новини Полтави», «Миколаївські новини», «Високий замок», «Челайн», «Народна правда», «Житомир.info», «Україна молода» тощо.

Наступний етап корпусної розвідки передбачав окреслення найуживаніших колокацій за допомогою інструменту Word Sketch і визначення того, як контекст актуалізує значення лексеми «імперії».

Словник української мови в 11 томах подає два значення поняття «імперія»: «1. Велика монархічна держава, на чолі якої стоїть імператор. 2. Велика імперіалістична держава, що, як правило, має колонії» [3]. Очевидно, що лексикографічне значення цього терміна окреслено в радянський період та містить видимі наративи комуністичної ідеології. Великий тлумачний словник сучасної мови фіксує такі самі значення цієї лексеми та подає третє, переносне: «3. Велика монополія, що контролює цілу галузь промисловості, якусь діяльність» [1].

Дослідження контекстів у Генеральному регіонально анотованому корпусі української мови дає змогу стверджувати, що всі три значення лексеми «імперія» актуалізовано в медійних текстах. Частота уживання на позначення цих значень у дібраних фрагментах текстів значно відрізняється. Серед 2000 проаналізованих фрагментів медійних текстів перше значення актуалізовано 688 разів, друге – 1298, а третє – 34.

Проаналізовані медійні контексти засвідчили, що значення дефініції «імперія» як «велика монархічна держава, на чолі якої стоїть імператор, імператриця» [3], актуалізовано

здебільшого в історичних контекстах. Наприклад: *Принаймні австрійський імператор мусив дослухатися до різних голосів у своїй строкатій імперії* (Український тиждень).

Діагностувальні маркери цього значення, що вживаються у колокаціях з лексемою «імперія», здебільшого є прикметниками та іменниками. З-поміж найбільш частотних колокацій за формулою прикметник + іменник виявлено: *Римська імперія, Британська імперія, Османська імперія, Візантійська імперія, Російська імперія*. Колокації окресленої групи становлять макротопоніми та мають історичний контекст. У колокації іменник + іменник на позначення імперії як великої монархічної держави переважають такі поєднання: *частина імперії, склад імперії, столиця імперії, історія імперії, кінець імперії*.

Друге значення імперії окреслено у Словнику української мови в 11 томах як «велика імперіалістична держава, що, як правило, має колонії» [3]. Аналіз дібраних фрагментів текстів медійної комунікації засвідчив, що це значення лексеми «імперія» не актуалізовано. Натомість фіксуємо актуалізацію модифікованого значення цієї лексеми на позначення Радянського Союзу та сучасної росії. Крім цього, контекст актуалізує додаткові значення. Так, на позначення Радянського Союзу як імперії, виокремлюємо такі значення: загарбницька політика, тоталітарний характер, ворожість із західним світом, жорстокість до колоній тощо. Наприклад: *Друга світова війна була зіткненням двох тоталітарних імперій – Третього Рейху і Радянського Союзу – котрі прагнули експансії на континенті* (Український тиждень).

Серед діагностувальних маркерів цього значення, що вживаються у колокаціях з лексемою «імперія», зафіксовано прикметники та іменники. З-поміж найбільш уживаних колокацій за формулою прикметник + іменник виявлено: *радянська імперія, совєтська імперія, красна імперія, тоталітарна імперія, комуністична імперія, більшовицька імперія*. У колокації іменник + іменник на позначення Радянського Союзу як імперії виокремлено такі назви: *крах, розвал, розпад, падіння, відновлення*.

Зазначимо, що аналіз контекстів свідчить про значеннєву єдність уживання лексеми «імперія» на позначення Радянського Союзу та росії. Прослідковується історична тяглість, що відображають контексти медіатекстів: *Насамкінець треба зазначити, що метою «історичної спадщини» Путіна є відновлення радянської імперії* (Главком). Серед найбільш уживаних колокацій за формулою прикметник + іменник переважають такі поєднання: *Р/російська імперія, руська імперія, московська імперія, путінська імперія, кремлівська імперія, остання імперія*. У колокації іменник + іменник на позначення сучасної росії як імперії, виокремлено: *розпад, розвал, падіння, крах, кінець, демонтаж, відродження, відновлення, політика*. З-поміж найчастотніших дієслів у колокації дієслово + іменник на позначення сучасної росії як імперії, зафіксовано: *бути, знищити, розпастися, зруйнувати, відновити, залишатися, протистояти, перемогти*.

Аналіз медійних контекстів зафіксував уживання сталого виразу *імперія зла*. Цей вираз давно закріпився в мовній практиці й уживався стосовно Радянського Союзу. Здійснені розвідки фіксують уживання його також і на позначення сучасної росії. Наприклад: *Але насправді Імперія зла не зникла, а просто увійшла у кризу, скинула стару шкуру і зовсім скоро взялася за старе* (Український тиждень).

Проаналізовані контексти медійних фрагментів текстів засвідчили також актуалізацію переносного значення лексеми «імперія» як великої монополії, що контролює цілу галузь промисловості, якусь діяльність. Наприклад: *Вони є сімейними імперіями, які надають широкий спектр послуг* (Бабель).

Отже, дібрані фрагменти текстів масмедіа у Генеральному регіонально анотованому корпусі української мови (ГРАК-16) дали змогу проаналізувати функційний потенціал лексеми «імперія». Прослідковано, як контекст актуалізує значення цієї лексеми. Установлено, що в дібраних фрагментах текстів медійної комунікації актуалізовано два значення з трьох лексеми «імперія» повністю, одне значення модифіковано. Виокремлено

найбільш уживані колокації до кожного значення. Серед найбільш частотних прикметників, що уживаються з лексемою «імперія», зафіксовано: *російський, британський, османський, римський, радянський*; з-поміж дієслів: *залишитися, відновити, створити, протистояти, перемогти, значити, бути, стати*; серед найбільш частотних іменників, що ввійшли до колокацій, виявлено: *частина, склад, історія, розпад, відновлення, розвал, падіння*. Зафіксовано уживання сталого виразу в колокації: *імперія зла*.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
2. Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК)
3. Словник української мови: в 11 т. / редкол.: І. К. Білодід та ін. Київ : Наукова думка, 1977. Т. 8, 927 с.

СПИВАКОВ Ілля,

кандидат юридичних наук,
Державне підприємство «Український
інститут інтелектуальної власності»
(м. Київ, Україна)

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УНІВЕРСИТЕТІВ НАУК ПРО ЖИТТЯ

Перший і найважливіший вибір, який робить лідер, – це вибір служити, без якого здатність керувати сильно обмежена

Роберт Грінліф

Міжкультурна комунікація відіграє ключову роль у формуванні лідерських якостей у здобувачів вищої освіти, оскільки сприяє розвитку відкритості, гнучкості мислення та здатності до ефективної взаємодії з представниками різних культур. У сучасному глобалізованому світі майбутнім лідерам важливо вміти працювати в багатокультурному середовищі, долати стереотипи та адаптуватися до різних моделей поведінки. Освітній процес, що включає міжкультурне спілкування, сприяє розширенню світогляду студентів і навчанню їх знаходити спільну мову з людьми, які мають інший культурний досвід. Д.В. Костенко (2018) вважає, що «В результаті досягнення життєвих і професійних цілей індивід повинен мати здібності до міжкультурної комунікації: адекватно сприймати і інтерпретувати різні культурні цінності; усвідомлено долати кордони, що розділяють культури; бачити в чужих культурах не тільки загальні, але й спільні риси; розглядати різні культурні явища і представників інших культур з позицій емпатії; співвідносити існуючі етнокультурні стереотипи з власним досвідом і робити адекватні висновки; вміти переглядати і змінювати свої оцінки чужої культури відповідно до розширення навичок і досвіду міжкультурного спілкування; змінювати самооцінку в результаті досягнення чужої культури і відмови від необґрунтованих стереотипів або забобонів; приймати нові знання про чужу культуру для більш глибокого пізнання своєї; систематизувати факти культурного життя; синтезувати та узагальнювати свій особистий досвід у міжкультурному діалозі».

Підтримуємо цю думку, бо завдяки міжкультурній комунікації майбутні фахівці отримують навички ефективного керівництва, оскільки вчаться аналізувати та враховувати різні точки зору, знаходити компроміси та будувати діалог на основі взаємоповаги. Такі